

Błachowski, Aleksander

Problematyka współczesnej sztuki ludowej w działalności muzeów polskich

Muzealnictwo 30, 44-56

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Problematyka współczesnej sztuki ludowej w działalności muzeów polskich

Od 15 do 17 listopada 1984 r. odbywała się w Muzeum Etnograficznym w Toruniu ogólnopolska konferencja pt. „Problematyka współczesnej sztuki ludowej w działalności muzeów polskich”. Inicjatorem i organizatorem konferencji było muzeum toruńskie działające pod patronatem merytorycznym Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków. Współorganizatorem było Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Etnograficznego w Toruniu.

Celem konferencji było podsumowanie dokonań muzeów dotyczących sztuki ludowej w latach 1945—1984 oraz sformułowanie wniosków określających kierunki dalszej działalności. Główne tematy referatów i komunikatów oraz dyskusja obejmowały następujące zagadnienia:

1. Uczestnictwo muzeów w spełnianiu mecenatu nad twórcami ludowymi; współpraca z władzami, instytucjami i organizacjami;
2. Badania i dokumentacja współczesnej sztuki i rękodzieła ludowego;
3. Kolekcjonowanie współczesnej sztuki ludowej;
4. Popularyzacja — cele, formy, metody;
5. Muzea skansenowskie a współczesna sztuka ludowa.

Pragnąc uzyskać informacje o działalności muzeów w dziedzinie sztuki ludowej w okresie 1945—1983 rozesłano specjalną ankietę umożliwiającą oparcie referatu programowego na aktualnych danych. W pierwszym dniu konferencji przed południem odbyła się uroczystość jubileuszowa dwudziestopięciolecia Muzeum Etnograficznego w Toruniu. Materiał poglądowy ilustrujący w części tematykę obrad znaleźli uczestnicy konferencji na wystawie obrazującej 40 lat pracy Muzeum Etnograficznego w Toruniu na polu sztuki ludowej. Zwiedzano również magazyny zbiorów z tego zakresu.

Najważniejsze sprawy poruszane w referatach i komunikatach w kolejności wygłaszania.

Dr Franciszek Midura (Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków) „Zbiory i działalność muzeów polskich w zakresie współczesnej sztuki ludowej”.

Po zasygnalizowaniu na wstępie oczekiwań dotyczących podjęcia przez uczestników konferencji problemów teorii współczesnej sztuki ludowej oraz praktyki muzealnej, referent omówił stan zbiorów w skali kraju, dokumentację muzealną dotyczącą twórczości ludowej, działalność popularyzatorską oraz opiekunczą wobec artystów ludowych.

Bilans kolekcjonerskiej działalności muzeów polskich w zakresie współczesnej (tzn. powstałej po 1945 r.) sztuki ludowej, przedstawia się w końcu 1983 r. następująco:*

Czynnych muzeów jest 535, w tym typu etnograficznego 29. Kolekcje etnograficzne tworzone są przez ok. 50% wszystkich muzeów. Na ogólną liczbę 8.600 tys. muzealiów, zbiory etnograficzne wynosiły 559 tys. Dane z 75 muzeów wskazują, że współczesna sztuka ludowa stanowi [szacunkowo] około 25% wszystkich zabytków etnograficznych. Ze względu na brak jednolitych kryteriów pozwalających jednoznacznie kwalifikować dane dzieło, statystyką współczesnej sztuki ludowej objęto rzeźbę, wszystkie rodzaje malarstwa, wycinanki i malowanki oraz hafty i koronki.

Największe zbiory z tego zakresu posiadają:

- 1) Muzeum Etnograficzne w Krakowie — 13 233 obiekty
- 2) Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie — 12 412 obiektów
- 3) Muzeum Etnograficzne w Toruniu — 11 302 obiekty.

Zbiory poszczególnych dziedzin sztuki ludowej przedstawiają się następująco:

* Bilans jest niepełny z powodu braku kompletnych danych.

- 1) wycinanki i wyklejanki — 32 572 szt.
- 2) rzeźby i płaskorzeźby — 22 799 szt.
- 3) hafty — 11 726 szt.
- 4) malowanki — 8 784 szt.
- 5) malarstwo na szkle — 3 107 szt.
- 6) koronki — 2 222 szt.
- 7) malarstwo sztalugowe — 2 071 szt.

Największe zbiory rzeźby posiadają:

- 1) Muzeum Etnograficzne w Toruniu — 2 804 szt.
- 2) Muzeum Etnograficzne w Krakowie — około 2 000 szt.

- 3) Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie — 1 880 szt.

- 4) Muzeum Okręgowe w Rzeszowie — 1 550 szt.

Największe zbiory wycinanek posiadają:

- 1) Muzeum Narodowe we Wrocławiu — 450 szt.

- 2) Muzeum Okręgowe w Białymostku — 370 szt.

- 3) Muzeum Etnograficzne w Krakowie — 280 szt.

z zakresu malarstwa na szkle:

- 1) Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie — 600 szt.

- 2) Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem — 585 szt.

- 3) Muzeum Etnograficzne w Toruniu — 575 szt.

Największe zbiory wycinanek posiadają:

- 1) Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie — 8 270 szt.

- 2) Muzeum Etnograficzne w Toruniu — 6 539 szt.

- 3) Muzeum Etnograficzne w Krakowie — 2 694 szt.

Największe zbiory haftu posiadają:

- 1) Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem — 1 842 szt.

- 2) Muzeum Etnograficzne w Krakowie — 1 500 szt.

- 3) Muzeum Etnograficzne w Toruniu — 1 034 szt.

Referent stwierdził, że: *Reprezentacja współczesnej sztuki ludowej w muzeach, chociaż niepełna i nie zawsze najlepsza stanowi szeroki, wszechstronny przekrój całego zjawiska, wszystkich jego dziedzin i rodzajów.*

Dokumentacja twórczości ludowej w muzeach jest bardzo zróżnicowana. Zebrane informacje powinny umożliwić analizę porównawczą i muszą być podobne i porównywalne we wszystkich muzeach w skali całego kraju. Stąd wniosek, by na konferencji powołać specjalną komisję, która przygotuje propozycje znormalizowanych wzorów ankiet do powszechnego stosowania. Przestrzegając autonomii poszczególnych placówek, konieczne trzeba określić specjalizację muzeów i profilowanie zbiorów. Niezbędna jest również większa troska o właściwą reprezentację regionu, wybranych twórców i wysoki poziom artystyczny współczesnej twórczości ludowej.

Niezależnie od sztuki ludowej 32 muzea gromadzą zbiory plastyki nieprofesjonalnej. Tego rodzaju twórczość wymaga odrębnego przedyskutowania i określenia miejsca w koncepcji zbiorów muzealnych.

75 muzeów zajmujących się współczesną sztuką ludową zorganizowało ponad 3650 wystaw czasowych. Szczególnie cenne są wystawy monograficzne i indywidualne. Ponadto muzea zorganizowały 507 konkursów na sztukę ludową oraz około 1000 różnego rodzaju imprez popularyzatorskich, jak pokazy, kiermasze itp. Wielka liczba instytucji i organizacji włączających się do działań opiekuńczych wobec twórczości ludowej nie gwarantuje właściwego poziomu merytorycznego. Muzea powinny tu spełniać rolę wiodącą.

Mgr Aleksander Jackowski (Instytut Sztuki PAN, Warszawa) „Kryteria”.

Autor przedstawił refleksje na temat kryteriów określania istoty pojęcia sztuka ludowa, wartości współczesnej sztuki ludowej. Podjął też zagadnienie działań opiekuńczych przy gromadzeniu obiektów w muzeach oraz dokumentacji. Referent sygnalizował zmienność rozumienia terminu sztuka ludowa oraz zmienność relacji twórca — odbiorca — manipulator. Rola tego ostatniego (opiekun, mecenas) wzrasta w miarę jak wieś z użytkownika własnej wytwórczości staje się eksporterem. Autor zaproponował „definicję roboczą”: *sztuka ludowa jest to to, co specjaliści umawiają się w danym okresie tak nazywać.*

Problem wartości sztuki ludowej Jackowski widzi w trzech aspektach: 1) roli w kulturze

1. „Walerian Łukasiński” — rzeźba drewniana wykonana przez Jana Biedę z Jarantowic (woj. toruńskie).

1. „Walerian Łukasiński” — sculpture en bois de Jan Bieda du village Jarantowice (région de Toruń).

narodu i świadomości estetycznej społeczeństwa; 2) znaczeniu kontynuacji tradycji; 3) znaczeniu postaw aktywnych dających ludziom szansę pełniejszego rozwoju osobowości i możliwości twórczych. Szczególną uwagę poświęcił autor rzeźbie, którą proponuje oceniać pod względem artystycznym bez przyznawania jej miana „ludowej”. Analogicznie ocenia „ludowość” współczesnego malarstwa na szkłe. Sugeruje, że decyzje zakupu i eksponowania prac rzeźbiarskich i malarskich powinny być uzależnione od 3 czynników: 1) wartości artystycznej, 2) wyraźnych cech osobowości twórczej autora, 3) przynależności dzieła do innego niż „inteligencki” obszaru kultury.

Doc. dr hab. Barbara Bazieli (Uniwersytet im. B. Bieruta, Wrocław) „Współczesna sztuka ludowa w świetle podstawowych pojęć i problemów”.

Od XIX w. próbowano ustosunkować się do zjawisk twórczości ludowej i definiować je. Autorka dokonuje prezentacji poglądów na ten temat, aby powrócić do źródła tj. do słowa lud we współczesnym rozumieniu. Termin lud — powiedziała ona — obejmuje w społeczeństwie bezklasowym szerokie masy pracujące miast i wsi, w tym też inteligencję, nierzadko mieszkającą właśnie na wsi, z której często wywodzi się w pierwszym lub drugim pokoleniu. Kiedy więc mowa o współczesnej sztuce ludowej należałoby uwzględnić środowisko egzystencji ludu zarówno w tradycyjnym rozumieniu tego słowa, tj. wiejskie, jak również i w tym szerokim sensie, obejmującym także peryferie miasta i samo miasto.

Dalej autorka sformułowała sześć przesłanek ważnych dla pojmowania i wartościowania współczesnej sztuki ludowej, tak aby jej wytwory widzieć w pełnym kontekście kulturowym. Przesłanki te dotyczą twórcy jako kontynuatora tradycji, twórczości opartej na przestrzeganiu tradycyjnych reguł warsztatowych, czasu rozumianego jako przeszłość zawierająca określone dziedzictwo treści, miejsca czyli regionu o określonych cechach kulturalnych oraz odbiorcy, który decyduje o utrzymaniu lub zmianie treści i formy wytwórczości.

Mgr Mariusz Bauman (Muzeum Narodowe, Poznań) „Rozważania nad definicją współczesnej sztuki ludowej”.

Autor krytycznie ocenia dotychczasowe definicje pojęcia sztuki ludowej jako wynikające z połączenia światopoglądu sztuki i terminologii nauk etnologicznych. Opis badanej rzeczywistości artystycznej nie odpowiada założeniom teoretycznym. Autor sumuje dotychczasowe definicje sztuki ludowej w dwu grupach:

- 1) definicje określające sztukę ludową za pomocą etnograficznego ujmowania cech kultury ludowej oraz za pomocą kryteriów stylu ludowego, a więc definicje sformułowane językiem dwu różnych nauk;
- 2) definicje, w których podkreśla się z jednej strony zapotrzebowanie estetyczne, z drugiej zaś kultowe — co jego zdaniem nie jest słuszne.

Pojęcie sztuki ludowej, według referenta, jest zmienne w czasie, gdyż twórczość wsi, cho-

ciaż wolniej niż sztuka elitarna, podlega wpływom zewnętrznym. Nieporozumieniem jest zatem podział na sztukę ludową tradycyjną i współczesną, gdyż ta ostatnia wyrasta z tradycji. Ostatecznie autor proponuje jako określenie współczesnego stanu sztuki ludowej termin „ludowa kultura plastyczna”.

Mgr Krystyna Piątkowska (Uniwersytet Łódzki) „Kontrowersje na temat współczesnej sztuki ludowej. Koncepcje teoretyczne a praktyka”.

Autorka poddaje ocenie teorię i metodologię badań sztuki ludowej stosowaną dotąd przez polską etnografię. Wskazuje, że sztuka ludowa jest jednym z systemów językowych danej kultury, konkretyzującym treści wynikające z jej całokształtu. Błędem jest zatem zarzucanie antropologicznej metody badawczej. W

przypadkach jej stosowania popełniane są również niekonsekwencje polegające na:

- odchodzeniu w praktyce badań od przestrzegania zasad metody,
- przenoszeniu z innych nauk terminów i pojęć o semantyce właściwej wyłącznie dla określonych dziedzin nieetnologicznych; prowadzi to do używania w technice badawczej pojęć o nieostrym zakresie znaczeniowym, co uniemożliwia wyprowadzanie jednoznacznych, prawidłowych wniosków,
- gubieniu na poziomie analizy szczegółowej systemowości kultury i traktowaniu jej jako zbioru, w którym sztuka jako element rozkładana jest na poszczególne dziedziny, pomiędzy którymi badacz nie potrafi przeprowadzić rozgraniczenia; takie podejście do badania sztuki ludowej sprawia, że nie moż-

2. Rzeźbiarz ludowy Jan Bernasiewicz w swoim sadzie w Jaworznie k. Kielc.

2. Sculpteur populaire, Jan Bernasiewicz, dans son verger à Jaworzno, près de la ville de Kielce.

na uzyskać właściwego obrazu konfiguracji i sprzężeń między tymi elementami, a w rezultacie zmienia się obraz stanu rzeczywistości, rodzą się trudności z jego kwalifikacją i powstają przesłanki do dowolnej manipulacji tą dziedziną rzeczywistości kulturowej.

Autorka postuluje oparcie badań nad sztuką ludową na metodzie antropologicznej.

Dr Wojciech Sadowski (Muzeum Okręgowe, Gorzów Wielkopolski) „Sztuka pozoru czy faktycznie twórcy ludowi i twórcy nieprofesjonalni”.

Komunikat sygnalizuje trudności jakie napotyka etnograf-muzeolog w związku z koniecznością kwalifikacji obiektów w rozróżnieniu na „ludowe” i „nieprofesjonalne”. Opierając się o aktualną literaturę etnograficzną nie można dokonywać jednoznacznych ocen, wyzbyć się wątpliwości i towarzyszących im frustracji zawodowych. Autor apeluje o wyjaśnienie zagadnienia.

Mgr Aleksander Błachowski (Muzeum Etnograficzne, Toruń) „Propozycja modelu działalności muzeum w zakresie sztuki ludowej”.

Referat przedstawia cztery równorzędne zespoły zadań muzeum w odniesieniu do sztuki ludowej.

- I. Zadania tradycyjnie muzealne (gromadzenie obiektów umożliwiających rekonstrukcję rozwoju form sztuki ludowej, opracowywanie katalogu naukowego, ochrona zbiorów i konserwacja, popularyzacja wiedzy o sztuce ludowej).
- II. Badania determinant genezy, rozwoju i przemian poszczególnych gałęzi sztuki ludowej (rola i funkcje plastyki w życiu środowiska, czynniki kształtujące potrzeby i upodobania estetyczne, semiotyka plastyki ludowej, funkcje dzieła sztuki w zaspokajaniu potrzeb wyższego rzędu, styl regionalny — wzory, inspiracje i oryginalność form własnych).
- III. Badania dotyczące twórców ludowych (sytuacja twórcy ludowego w warunkach ekonomicznych i społecznych w określonym czasie i miejscu, kształtowanie się warsztatu artystycznego twórcy ludowego, czyn-

niki stymulujące aktywność twórczą i hamującą indywidualność kreacji, uwarunkowania indywidualne, jak talent, predyspozycje, światopogląd, temperament itd).

- IV. Zadania w zakresie kształtowania funkcji sztuki ludowej w modelu kultury współczesnej (funkcje konsultacyjne wobec twórców ludowych, działania edukacyjne w stosunku do odbiorców sztuki ludowej w mieście i na wsi).

Dr Krzysztof Ruszel (Muzeum Okręgowe, Rzeszów) „Problematyka współczesnej sztuki ludowej w działalności naukowej, kolekcjonerskiej i upowszechnieniowej Muzeum Okręgowego w Rzeszowie”.

Autor omówił działalność muzeum w zakresie opieki nad sztuką ludową w pięćdziesięcioletniej historii istnienia placówki. Zgromadzona kolekcja składa się zarówno ze sztuki dawnej, jak i współczesnej. Od lat sześćdziesiątych muzeum prowadzi szeroką działalność wystawienniczą, a także organizuje konkursy. Do 1983 r. zorganizowano 21 konkursów i 45 wystaw. Naukowy dorobek muzeum obejmuje studia nad dawnymi formami sztuki ludowej, publikacje z badań terenowych (w latach 1957—1979 odbyło się 30 obozów) oraz opracowania muzealnej kolekcji sztuki ludowej. W dalszej części referatu autor przedstawił refleksje na temat etosu nowej sztuki ludowej. Stwierdził na zakończenie: *model opieki nad sztuką ludową winien uwzględniać zarówno działania zmierzające w kierunku przywrócenia wielofunkcyjności sztuki ludowej, także w środowisku wiejskim, jak również rozwoju jej wartości autonomicznych, będących wyrazem czasu, w którym żyjemy.*

Mgr Jan Święch (Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej, Włocławek) „Formy i metody współpracy z twórcami ludowymi Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku”.

Współpracę z twórcami i opiekę nad nimi Muzeum rozpoczęło od momentu reaktywowania działalności po 1945 r. W 1949 r. zorganizowano pierwszy konkurs — „Sztuka ludowa Kujaw”. Od tego czasu datuje się współpraca z artystami ludowymi. W latach sześćdziesiątych muzeum organizowało konkursy kowalstwa, malowania wnętrza, sypania wzorów pias-

kiem, rzeźby, haftu itd. Od 1975 r. już jako Muzeum Okręgowe objęło działaniem ziemie dobrzyńską. Odtąd co dwa lata organizowane są konkursy współczesnej sztuki ludowej Kujaw i ziemi dobrzyńskiej. Ważnym elementem mecenatu stały się stypendia przyznawane na wniosek muzeum przez Urząd Wojewódzki. Autor zwrócił uwagę na brak weryfikacji założeń konkursów, co powoduje ich mnogość i stwarza sytuację, w której przestały służyć pierwotnemu celowi ożywiania środowisk twórczych, a stały się obciążeniem zarówno dla twórców, jak i dla muzeów, szczególnie małych. Na zakończenie referent podkreślił konieczność wypracowania zasad klasyfikacji współczesnej twórczości ludowej i postulował przyjęcie za punkt wyjścia — klasyfikacji zaproponowanej przez A. Błachowskiego w jego książce *Nie tylko chlebem...*

Mgr Lubomira Tyczyńska (Muzeum Etnograficzne, Toruń). „Działalność Muzeum Etnograficznego w Toruniu w zakresie sztuki ludowej”.

Autorka przedstawiła w skrócie działalność muzeum w okresie czterdziestolecia PRL. Od 1946 r. gromadzeniem obiektów sztuki ludowej zajmował się dział etnograficzny Muzeum Miejskiego pod kierownictwem dr Marii Znamierowskiej-Prüfferowej. Pierwszą ekspozycję zorganizowano w 1948 r. Od momentu powstania samodzielnego Muzeum Etnograficznego (1959 r.) prowadzono planowo badania terenowe oraz gromadzono obiekty. W 1966 r. otwarto stałą ekspozycję pt. „Sztuka i rękodzieło ludowe Polski północnej”. Terenem działalności muzeum były regiony wchodzące w skład woj. bydgoskiego oraz Kaszuby i Białostockie. Od 1973 r. badania rozszerzono z inicjatywy Aleksandra Błachowskiego na obszar całej Polski. Muzeum zajmuje się szczególnie: rzeźbą, malarstwem, garncarstwem, haftem, wycinankami, zabawkami, plastyką obrzędową. Działalność patronacka polega m.in. na konsultacjach programów instytucji zajmujących się sztuką ludową, pomocy zespołom folklorystycznym w zakresie doboru właściwych modeli strojów itp. Na szczególną uwagę zasługują zorganizowane przez muzeum ogólnopolskie konkursy z różnych dziedzin sztuki ludowej. Było ich dziewięć. Od 1977 r. muzeum organizuje coroczne kursy na plastykę ludową woj. toruńskiego.

Muzeum przywiązuje wielką wagę do prowadzenia zróżnicowanych form popularyzacji sztuki ludowej i folkloru, m.in. przez stałe imprezy, jak „Spotkania z folklorem” (często łączone z pokazami rękodzieła i kiermaszami twórczości ludowej), „Poranki u Damroki” (spotkania autorskie poetów i gawędziarzy ludowych), „Spotkania kapel ludowych”, plenarne imprezy dla dzieci, kiermasze i demonstracje warsztatów ludowych oraz dziesiątki rocznie eksponowanych wystaw w siedzibie i placówkach kulturalnych na terenie całego kraju, a również za granicą.

Doc. dr hab. Marian Pokropek (Uniwersytet Warszawski) „Izby twórczości ludowej, izby regionalne w popularyzacji współczesnej sztuki ludowej oraz wiedzy historyczno-etnograficznej o regionie”.

Poza oficjalnym nurtem muzealnictwa istnieją różnorodne formy kolekcjonerstwa, wśród których na szczególną uwagę zasługuje kolekcjonerstwo regionalne. Szczególne znaczenie mają izby twórczości ludowej, gdzie prezentowana jest współczesna wytwórczość i sztuka ludowa, jak np. kowalstwo artystyczne, rzeźba, malarstwo na szkłe, wycinanki, instrumenty ludowe, koronkarstwo itp. Działalność izb regionalnych i izb twórczości ludowej wyzwala w wiejskich środowiskach aspiracje kulturalne, daje możliwość zaspokajania potrzeby uczestnictwa w kulturze i reprezentuje dorobek artystyczny lokalnego środowiska na zewnątrz.

Dr Ewa Fryś-Pietraszkowa (Instytut Sztuki PAN, Kraków) „Dokumentacja i popularyzacja współczesnej sztuki ludowej w działalności Zespołu Dokumentacji Sztuki Ludowej Pracowni Krakowskiej Instytutu Sztuki PAN”.

Archiwum składa się z dwu części: 1) teksty wywiadów i notatek terenowych oraz materiały graficzne — około 94 tys., 2) fotografie — około 75 tys. sztuk. Archiwum nie stosuje podziału na sztukę tradycyjną i współczesną. Dostęp do materiałów Zespołu ułatwia kartoteka oraz dokumentacja z konkursów i dane z literatury. Zagadnieniem szczególnie interesującym Pracownię są gusty i poglądy estetyczne ludności wiejskiej przejawiające się w wystroju nowego domu i jego otoczenia.

Mgr Tomasz Czerwiński (Muzeum i Park Etnograficzny, Sierpc) „Sztuka ludowa w eks-

3. Rzeźbiarz ludowy Karol Ziomko z Michalina (woj. wrocławskie).

3. Sculpteur populaire, Karol Ziomko du village Michalin (région de Wrocław).

pozycjach skansenowskich na przykładzie Parku Etnograficznego w Sierpcu”.

Park Etnograficzny w Sierpcu jako oddział muzeum powstał w 1975 r. i obejmuje Mazowsze północno-zachodnie, gdzie brak już tradycyjnych wytworów ludowej sztuki. Największe możliwości eksponowania stwarzają wnętrza mieszkalne, dlatego pozyskuje się także obiekty poprzez zamówienia konkretnych kopii bądź rekonstrukcji. By wzbogacić ekspozycje i podtrzymać twórczość organizuje się konkursy, przede wszystkim z zakresu zdobnictwa i plastyki obrzędowej. Najściślejsza współpraca Parku z twórcami dotyczyła organizowania ekspozycji stałych. Poza stałą galerią rzeźby prezentującą dorobek tzw. ośrodka sierpeckiego, organizowane są wystawy czasowe poszczególnych rzeźbiarzy, a także wystawy pokonkursowe, pokazy, kiermasze i widowiska plenerowe. Projektuje się stworzenie na wydzielonym terenie ekspozycji współczesnych kapliczek twórców sierpeckich, dla której pozyskano prace z dwu konkursów: „Ludowe kapliczki drewniane” i „Madonny mazowieckie” (lata 1981 i 1983). Stała ekspozycja rzeźby sakralnej zorganizowana będzie również w przeniesionym z Zawidza kościele. W jednej z chałup w skansenie urzą-

dzony zostanie dom nieżyjącego już rzeźbiarza ludowego tego regionu.

Dr Stefan Rosiński (Muzeum Wsi Radomskiej, Radom) „Muzea skansenowskie a współczesna sztuka i rękodzieło ludowe w Radomskiem”.

Referent na przykładzie radomskiego skansenu przedstawił problematykę form i metod wystawienniczych sztuki i rękodzieła ludowego w muzealnictwie skansenowskim. Efektywność oddziaływania zarówno pod względem dydaktycznym, jak i emocjonalnym jest o wiele większa w *quasi*-naturalnych warunkach jakie stwarza skansen, aniżeli w salach muzealnych, gdzie obiekty pozbawione są kontekstu kulturowego. Stąd radomskie muzeum wiąże popularyzację sztuki i rękodzieła ludowego z ekspozycją architektury wkomponowanej w krajobraz. Muzeum prowadzi działalność wystawienniczą od 1980 r., tj. od momentu oddania do użytku pierwszego obiektu — podworskiego spichlerza. Ciekawą formą popularyzacji są organizowane od 1983 r. na terenie skansenu trzy razy w roku aukcje sztuki ludowej. Planowane raz w miesiącu lub raz na dwa miesiące żywe pokazy kowalstwa, garncarstwa, tkactwa połączone są ze sprzedażą. W 1985 r. nastąpiło otwarcie stałej ekspozycji trzech twórców radomskich, którą zamierza się systematycznie uzupełniać nowo powstałymi pracami.

Mgr Małgorzata Jurecka (Muzeum Wsi Radomskiej) „Sytuacja sztuki ludowej na terenie objętym działalnością Muzeum Wsi Radomskiej”.

Autorka omówiła żywotność tradycji na terenie Puszczy Kozienickiej. W regionie tym działają obecnie twórcy (garncarze, kowale) kontynuujący dawne rzemiosła. Obok autentycznych ludowych wytwórców istnieje na omawianym terenie rozwijające się zjawisko rzeźby nieprofesjonalnej. Żywa i godna zainteresowania jest plastyka obrzędowa i zdobnictwo wnętrza.

Dr Barbara Kołodziejska (Muzeum Etnograficzne w Zielonej Górze) „Działalność muzeum w zakresie opieki nad sztuką ludową”.

Referentka przedstawiła szczególną sytuację współczesnej sztuki ludowej woj. zielonogórskiego, na którego terenie po zakończeniu wojny nastąpiło zderzenie kultur ludności auto-

chtonicznej i przesiedlonej, głównie z północno-wschodnich rubieży II Rzeczypospolitej. Miejscowi zachowali głównie strój i haft, napływowi — tkactwo, garncarstwo, haft, rzeźbę, wycinanki, plastykę obrzędową. Z biegiem czasu doszło do wzajemnego przenikania elementów różnych tradycji (np. w wycinance i rzeźbie pojawiły się motywy związane z winiarstwem). Jako mecenas muzeum koncentruje się na dokumentowaniu twórczości ludowej i popularyzacji. Od 1975 r. organizuje kiermasze, które weszły na stałe do kalendarza imprez wojewódzkich. Muzeum współpracuje z towarzystwami regionalnymi, organizacjami młodzieżowymi, zakładami pracy, a przede wszystkim z domami kultury. Autorka podkreśla wagę współpracy z Kołami Gospodyń Wiejskich, gdzie reprezentowana jest kultura autochtonów i osiedleńców. Twórczość ludowa spełnia w woj. zielonogórskim rolę integrującą mieszkańców wsi.

Mgr Krystyna Wicher-Jesionowska (Muzeum Wsi Opolskiej, Opole) „Działalność Muzeum Wsi Opolskiej w zakresie sztuki ludowej i folkloru”.

Opolszczyzna — enklawa hermetycznej polskości wśród żywiołu niemieckiego — zachowała z kultury ludowej bardzo tradycyjną plastykę obrzędową. Po 1945 r. szczególnie od lat pięćdziesiątych mecenat nad kulturą ludową przejawiał się tutaj w organizowaniu różnorodnych konkursów. Muzeum Wsi Opolskiej (zał. 1965 r.) statutowo zobowiązane jest m.in. do opieki nad twórcami ludowymi i ośrodkami współczesnej twórczości ludowej. Organizowane są wystawy czasowe, imprezy folklorystyczne i biesiady. Muzeum nie gromadzi zbiorów współczesnej twórczości ludowej, a jedynie tworzy dokumentację dotyczącą ludowych wytwórców, zespołów folklorystycznych i grup obrzędowych. W planie jest stworzenie wojewódzkiego centrum informacji o twórcach nieprofesjonalnych. Od 1983 r. muzeum przejęło organizację dwu stałych corocznych konkursów kraszanek oraz koron i wieńców żniwnych. Prowadzenie ich dokumentacji pozwala śledzić ewolucję tradycyjnych symboli funkcjonujących w rodzimej kulturze śląskiej.

Dr Jan Krzysztof Makulski (Państwowe Mu-

4. Garncarz ludowy Hipolit Plichtowicz z Kowala (woj. wrocławskie).

4. Potier populaire, Hipolit Plichtowicz du village Kowal (région de Wrocław).

zeum Etnograficzne, Warszawa) „Cele gromadzenia zbiorów z zakresu sztuki ludowej”.

Autor zajmuje się analizą celów, jakie przyświecają współczesnemu gromadzeniu sztuki ludowej przez muzea oraz kryteriami doboru kolekcji. Dotąd nie wypracowano definicji sztuki ludowej, współczesnej etnografii, czym jest i powinno być współczesne muzeum etnograficzne. Ponieważ jednak muzeum gromadzi potencjalne źródła nauki, zbiory powinny być „reprezentacją semantyczną tradycyjnej kultury ludowej oraz kultury ludowej okresu współczesnych przemian”. W kryteriach tworzenia kolekcji sztuki ludowej ważne jest uwzględnienie wielorakich funkcji zbiorów muzealnych: a) jako źródła badań naukowych, b) jako elementu służącego popularyzacji kultury ludowej i kultury wsi, c) jako zespołu dzieł o wyraźnych cechach estetycznych. Ponadto należy uwzględniać funkcje pochodne: dydaktyczne, historyczne, patriotyczne. Muzea realizują również — choć pośrednio — mecenat nad twórczością ludową, co nie pozostaje bez wpływu na charakter gromadzonych zbiorów.

Jako zadanie na przyszłość autor wyróżnia trzy podstawowe kierunki gromadzenia zbiorów sztuki ludowej: 1) dalsze gromadzenieabytków dawnej sztuki ludowej (funkcja ochron-

na i badawcza), 2) dokumentowanie wszelkich przejawów sztuki (ludowej, amatorskiej, kiczu) uprawianej lub akceptowanej przez wieś, 3) poprzez kontakt z twórcami — konkursy, zakupy, wystawy, wpływanie na formowanie się nowych przejawów tej sztuki.

Mgr Maria Lipa-Kuczyńska (Muzeum Górnośląskie, Bytom) „Współczesna sztuka ludowa w zbiorach etnograficznych Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu”.

Badania terenowe rozpoczęło muzeum po zakończeniu wojny. W latach 1946—1950 przebadano 30 miejscowości. Działania szły w dwu kierunkach: 1) ogólnym etnograficznym, realizowanym przez organizację konkursów i wystaw, 2) rejestracji przejawów twórczości specyficznej dla regionu, jakim jest przemysłowa część Śląska (malarstwo, rzeźba). Zajmowano się zarówno sztuką ludową, jak i amatorską. Bardziej usystematyzowane działania rozpoczęły się w latach 1957—1958 zorganizowaniem wystawy pt. „Tradycyjna i współczesna twórczość ludowa woj. katowickiego”. W latach 1958—1964 muzeum zorganizowało 4 konkursy: pisanek i kraszanek, malarstwa („Życie dawne i współczesne mojej rodzinnej miejscowości”) rekwizytów i strojów obrzędowych oraz rzeźby i płaskorzeźby. Rezultatem było uzupełnienie kartoteki twórców i wzbogacenie kolekcji. W latach 1965—1975 zorganizowano 4 przekrojowe wystawy, którym towarzyszyły katalogi. W latach ostatnich szeroko dokumentuje się twórczość nieprofesjonalną.

Mgr Tadeusz Baraniuk (Muzeum Narodowe, Szczecin) „Współczesna rzeźba ludowa z Pomorza Zachodniego w zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie”.

Kolekcja rzeźby składa się ze 102 obiektów wykonanych przez 16 autorów. Przed 1945 r. rzeźbiarstwo wiejskie na omawianym obszarze nie istniało, uprawiane dziś nie nawiązuje więc do żadnej tradycji i należy do twórczości nieprofesjonalnej o cechach stylowych ludowych, choć nie zawsze. Tematyka prac obejmuje głównie sfery historii i życia wsi, rzadko pojawia się rzeźba sakralna.

Mgr Elżbieta Berendt (Muzeum Narodowe, Wrocław) „Sztuka nieprofesjonalna w zbiorach Muzeum Etnograficznego we Wrocławiu”.

Kolekcja sztuki nieprofesjonalnej muzeum

składa się z prac wyselekcjonowanych według kryteriów artystycznych. Przeglądy plastyki amatorskiej organizowane przez Wojewódzki Dom Kultury uświadomiły pracownikom muzeum konieczność dokumentacji tej dziedziny twórczości. Kolekcja liczy ponad 1000 prac 120 autorów (rzeźba, malarstwo, grafika, szopki i zabawki ruchome).

Mgr Jadwiga Pawlas-Kos (Muzeum, Zabrze) „Twórczość plastyczna śląskich środowisk robotniczych w zbiorach Działu Plastyki Nieprofesjonalnej Muzeum w Zabrzu”.

Dział Plastyki Nieprofesjonalnej powstał w 1980 r. Najważniejszym jego celem jest zorganizowanie stałej galerii plastyki nieprofesjonalnej Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Kolekcja obecnie liczy około 1500 prac, w tym około 250 rzeźb w węglu. Muzeum przeprowadza penetracje terenowe i konkursy, które ożywiają zainteresowanie twórców i wzbogacają zbiory. Zorganizowano kilkadziesiąt wystaw. Opracowuje się kartotekę twórców nieprofesjonalnych Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego.

Mgr Andrzej Głaz (Muzeum Narodowe Rolnictwa, Szreniawa) „Zbiory sztuki ludowej w Muzeum Narodowym Rolnictwa w Szreniawie — kierunki gromadzenia i formy ich wykorzystania w prezentacji tematyki historii wsi i rolnictwa”.

Muzeum gromadzi marginalnie zbiory sztuki ludowej z zakresu malarstwa, rzeźby i grafiki obrazujące zajęcia rolnicze. Kolekcja ma charakter przypadkowy. Składa się z ceramiki (378 obiektów), wycinanek (222 obiekty), rzeźby i płaskorzeźby (184 prace), malarstwa sztalugowego (29 prac), malarstwa na szkłe (19 prac), plastyki nieprofesjonalnej (62 prace).

Mgr Wanda Dowlaszewicz (Muzeum Mazowieckie, Płock) „Formy opieki nad twórcami i twórczością ludową muzeów woj. płockiego”.

W 1949 r. niewielki przekaz Towarzystwa Naukowego Płockiego dał początek zbiorom etnograficznym Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Systematyczne i szeroko zakrojone penetracje oraz konsekwentne kształtowanie profilu zbiorów, w tym również współczesnej sztuki ludowej, nastąpiło dopiero z chwilą objęcia kierownictwa działu etnograficznego w 1969 r. przez Aleksandra Błachowskiego. Muzeum w

5. Fragment wystawy w Muzeum Etnograficznym w Toruniu pt. „Sztuka ludowa — zbiory i działalność Muzeum Etnograficznego w Toruniu w okresie 40-lecia”.

5. Fragment de l'exposition au Musée Ethnographique à Toruń, intitulée „L'art populaire — collections et activités du Musée Ethnographique de Toruń pendant les dernières quarante années”.

Sierpcu powstało w 1971 r. w oparciu o kolekcję rzeźb tworzoną od 1968 r. przez Franciszka Midurę. W 1949 r. powstało Muzeum w Łęczycy, które pod kierownictwem Jadwigi Grodzkiej od 1958 r. prowadziło badania etnograficzne i organizowało konkursy sztuki ludowej. Wyróżnia się tu kolekcja rzeźb na temat diabła Boruty. W Kutnie istnieje od niedawna „Izba twórczości ludowej” skupiająca 10 rzeźbiarzy amatorów. Reprezentatywne kolekcje współczesnej rzeźby ludowej oraz innych dziedzin sztuki z terenu Mazowsza posiadają Muzeum Płockie (600 rzeźb i około 2000 wycinań) oraz Muzeum i Park Etnograficzny w Sierpcu (800 rzeźb). Prowadzona jest szeroka działalność popularyzatorska (od 1967 r. zorganizowano 47 wystaw) ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Wielką rolę w ożywieniu tradycji i rozwoju współczesnej sztuki ludowej spełniają konkursy orga-

nizowane przez wszystkie muzea woj. płockiego. Wielką wagę przywiązuje się do udzielania pomocy materialnej twórcom ludowym oraz do zaopatrywania ich w niezbędne farby oraz materiały.

Mgr Wanda Szkulmowska (Urząd Wojewódzki, Bydgoszcz) „Współpraca władz administracyjnych z muzeami w zakresie opieki nad sztuką ludową na przykładzie woj. bydgoskiego”.

W latach pięćdziesiątych ukształtowała się na terenie woj. bydgoskiego harmonijna współpraca władz administracyjnych z muzeami (Toruń, Włocławek) oraz Rozgłośnią Polskiego Radia w Bydgoszczy dotycząca badań terenowych, konkursów oraz upowszechnienia problemów sztuki ludowej i folkloru. W latach sześćdziesiątych wiodącą rolę w systemie opieki nad twórczością ludową spełniało Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne, którego program w tym zakresie tworzyła rada złożona

z przedstawicieli administracji oraz muzeów. Powstały wówczas stałe imprezy corocznie powtarzane, do dziś obejmujące konkursy sztuki ludowej, wystawy i pokazy folkloru („Wiosna na Pałukach” — Szubin, „Jesień na Pałukach” — Żnin, „Dni Borów Tucholskich” — Tuchola). Stworzono system dorocznych stypendiów dla twórców ludowych. Co kilka lat organizowano wielkie wystawy sztuki ludowej w Bydgoszczy stanowiące przegląd dorobku współczesnych artystów ludowych wszystkich regionów etnograficznych objętych granicami woj. bydgoskiego. Wystawom tym towarzyszyły obszerne katalogi opracowane przez etnografów z muzeów stanowiące kompendium wiedzy o poszczególnych dziedzinach twórczości ludowej oraz o poszczególnych twórcach. Po zmianach administracyjnych w 1975 r. system opieki nad sztuką ludową wypracowany na terenie woj. bydgoskiego funkcjonuje nadal.

Mgr Aleksander Błachowski (Muzeum Etnograficzne, Toruń) „Ogólnopolskie konkursy na sztukę ludową — idea i realizacja”.

Autor przedstawił założenia merytoryczne stworzonej przez siebie koncepcji konkursów ogólnopolskich, dokonał analizy stanu sztuki ludowej i mecenatu nad nią, przeprowadził ocenę dotychczasowych konkursów i wskazał na potrzebę nowej ich formuły.

Założenia ideowe konkursów organizowanych od 1973 r. przez Muzeum Etnograficzne w Toruniu obejmowały:

- stymulowanie poziomu artystycznego rzeźby i malarstwa (przeciwdziałanie destrukttywnej koniunkturze powodującej upowszechnienie stereotypów i schematów bezwartościowych pod względem estetycznym);
- poszerzanie horyzontów i zainteresowań twórców oraz wyzwalanie inwencji i chęci do wzbogacania warsztatu i arsenału środków wyrazu artystycznego;
- przypomnienie form tradycyjnych w rękodziele i zdobnictwie (kopie, rekonstrukcje, wierność regułom, zasadom i stylowi regionalnemu);
- stworzenie kolekcji dokumentującej aktualny stan twórczości tradycyjnej i nietradycyjnej;

- pozyskanie jak najpełniejszych wiadomości i dokumentacji ikonograficznej dotyczących współczesnych twórców ludowych;
- popularyzacja najbardziej wartościowych przykładów współczesnej twórczości ludowej.

Ogólnopolskie konkursy muzeum realizowało w ścisłym porozumieniu z Ministerstwem Kultury i Sztuki, Związkiem Spółdzielni „Cepelia” i Stowarzyszeniem Twórców Ludowych. Organizacja każdego konkursu obejmowała: penetrację terenu (dotarcie bezpośrednio do jak największej liczby twórców), konsultacje twórców ludowych (głównie garncarzy, hafciarzy, wycinankarzy, tkaczy), pozyskanie materiałów biograficznych, wykonanie dokumentacji fotograficznej. Materiały uzyskane w wyniku konkursów pozwoliły na stworzenie reprezentatywnych kolekcji, stworzenie źródeł naukowych, dokonywanie weryfikacji metod i praktyki mecenatu nad sztuką ludową. Dla twórców ludowych konkursy stworzyły szansę krystalizacji stylu indywidualnego, konfrontacji zdolności i umiejętności z oceną wybitnych znawców, zrozumienia wagi wkładu własnej inwencji dla uzyskania cenionych efektów artystycznych.

Zbiory powstałe w wyniku konkursów oraz badań terenowych pozwoliły muzeum na zorganizowanie w ciągu ostatnich dziesięciu lat ponad dwustu wystaw w wielu miejscowościach w Polsce i ponad trzydziestu wystaw za granicą. Kończącym efektem konkursów były obszerne wydawnictwa stanowiące prezentację aktualnego stanu różnych dziedzin tradycyjnej twórczości ludowej.

Mgr Adam Bartosz (Muzeum Okręgowe, Tarnów) „Konkurs «Malowana Chata»”

Konkursy na malowanie wnętrz i budynków w Zaliptu organizowane są od 1948 r. Do 1976 r. nie odbywały się regularnie i obejmowały tylko twórców (kobiety) ze wsi Zalipie. Z chwilą powstania woj. tarnowskiego Muzeum Okręgowe w Tarnowie organizuje (od 1976 r.) konkursy, które w wyniku penetracji obejmują szereg wsi okolicznych. Dzięki temu odkryto nowych utalentowanych twórców oraz archaiczne formy malarstwa. Autor dzieli się kilkoma ważnymi spostrzeżeniami dotyczącymi aktualnej sytuacji wśród malarek oraz kul-

turalnej roli jaką spełnia i spełniać może ta dziedzina sztuki ludowej.

Bronisław Cukier (Zarząd Główny Stowarzyszenia Twórców Ludowych)

Autor uważa, że muzeum jest przede wszystkim placówką kulturo-twórczą, „która poprzez dowody przeszłości pozwala ocenić dzień dzisiejszy i wskazać możliwości wyboru jutra.” Referent zgłasza obawy czy muzea gromadzą zbiory z punktu widzenia ich wartości i przydatności w środowisku lokalnym. Wątpi też w systematyczność rejestrowania i dokumentacji przemian zachodzących na wsi polskiej. Według autora konkursy organizowane przez muzea, zwłaszcza małe, zbyt często są mało wartościowe. Poza zainteresowaniami muzeów pozostają takie dziedziny, jak meble ludowe, stroje, instrumenty muzyczne itp. Zastrzeżenie budzić może często gremium oceniające prace konkursowe, w skład którego nie zawsze wchodzi osoby kompetentne. Skutki są negatywne i wpływają na kształtowanie świadomości twórców ludowych, którzy albo nie rozumieją kryteriów oceny, albo wręcz starają się dostosować do gustów jury. Na koniec autor apeluje o bardziej jednolite kryteria kwalifikacji zjawisk współczesnych kultury ludowej i pogłębienie postrzegania podstawowych problemów kultury współczesnej wsi.

Dyskusja

Zgodnie z porządkiem obrad dyskusja toczyła się po każdym przedpołudniowym i popołudniowym bloku referatów i komunikatów. Niektórzy uczestnicy zabierali kilkakrotnie głos w dyskusji. Poniższa relacja uwzględnia całościowo wypowiedzi poszczególnych dyskutantów. Dr B. Kołodziejska wyraziła radość z powodu zorganizowania konferencji podejmującej problemy od dawna nurtujące środowisko muzealne i budzące wiele wątpliwości. Pracownicy muzeów muszą samodzielnie rozwiązywać trudne sprawy praktyczne, jak kwalifikowanie twórców i kształtowanie kolekcji współczesnej sztuki ludowej. Brak odpowiednich opracowań teoretycznych ogromnie komplikuje tę pracę. Doc. dr hab. J. Czajkowski zwrócił uwagę na różnicę specyfiki języka stosowanego przez niektórych teoretyków oraz etnografów rozwiązujących na co dzień problemy praktyczne. Różny język nie sprzyja po-

rozumieniu się, tym bardziej że w pracach teoretycznych dominuje tendencja powoływania się na autorów zachodnich z pominięciem polskich, którzy swoje poglądy budowali w oparciu o specyfikę kultury ludu polskiego. Nie jest ona identyczna z kulturą warstw ludowych krajów zachodniej Europy czy Ameryki. Dr J. K. Makulski proponował by nie dyskutować bezpośrednio po referatach wstępnych, gdyż dalsze wypowiedzi dostarczą na pewno bogatego materiału, który umożliwi właściwie ukierunkować dyskusję. Nawiązując do krytycznego względem praktyki muzealnej referatu Krystyny Piątkowskiej mówca podkreślił, że postulat antropologicznego tzn. uwzględniającego wszystkie uwarunkowania i zależności gromadzenia zbiorów jest nierealny. Nie da się przenieść do muzeum wszystkich atomów rzeczywistości jako systemu, musi to być tylko zbiór. Muzealny obraz rzeczywistości powinien być jednak jasny, tzn. obiekty archiwizowane powinny zachować swoje desygnaty kulturowe, którymi były związane z tą rzeczywistością, z jakiej je wyjęto. Należy stworzyć formułę współpracy nauki z muzealnictwem tzn. trzeba szukać klucza, który zgodnie z teorią będzie służyć praktyce muzealnej.

Prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa uznała, że referat K. Piątkowskiej pozwolił uzmysłowić potrzeby rozszerzenia badań sztuki ludowej o wiele niedocenianych aspektów. Jednym z nich jest problematyka psychologiczna.

Dr W. Markowski stwierdził, że teoria nie nadaje za praktyką. Omówił też różne problemy działalności „Cepelii”. Zwrócił też uwagę na problem odpowiedzialności osobistej (etycznej) każdego pracownika muzeum za podjęte działania.

Mgr A. Jackowski wysunął tezę, że nieporozumienia i dyskusje w środowisku etnograficznym dotyczące współczesnej sztuki ludowej wynikają m.in. z tego, iż patrzy się na to zjawisko z zewnątrz. Być może lepsze poznanie faktów i uzależnień „od środka” zmieniłoby obraz, jaki tworzymy na użytek teorii i praktyki kulturalnej.

Mgr A. Świątkowska podniosła kilka problemów praktycznych, takich jak: wpływ braków rynkowych na stosowane w zdobnictwie materiały, potrzeba nadzoru etnograficznego przy

tworzeniu strojów ludowych dla zespołów folklorystycznych oraz konieczność koordynacji wielkiej liczby konkursów dla twórców ludowych, organizowanych przez różne instytucje.

Dr R. Hankowska stwierdziła, że kryteria oceny faktów współczesnych muszą się zmieniać, gdyż nieustannie ulega przemianom przedmiot oceny.

Mgr M. Bauman podniósł sprawę znaczenia refleksji teoretycznej. Kwestionował uznanie daty 1945 r. jako granicy tradycyjnej sztuki ludowej.

Podsumowanie

Podsumowania obrad dokonał dr J. K. Makulski. Uznał, że dla etnografa problematyka obecnie istniejących i tworzonych form sztuki ludowej (niezależnie od sporów o definicję) jest aktualna na tyle, na ile sztuka ta pełni funkcje społeczne i współuczestniczy w tworzeniu współczesnej rzeczywistości kulturalnej. Liczny udział etnografów-muzeologów w konferencji świadczy o aktualności sprawy, pragnieniu rozpoznania popełnianych błędów i znalezienia najwłaściwszych form i metod działalności naukowej i opiekuńczej.

Z ilości referatów, komunikatów, gorącej dyskusji na forum i w kuluarach wynika, że seminaryjny charakter konferencji spełnił oczekiwania organizatorów i uczestników. Przedyskutowano trzy grupy zagadnień:

- problemy teoretyczne — zarówno szerokie uogólnienia, jak też konkretne, węższe definicje;
- problemy praktyczne, głównie muzealne, jak charakterystyka i ocena zbiorów, rodzaje i formy dokumentacji;
- stosunek do sztuki ludowej jako wartości godnej ochrony, wobec której mamy obowiązek zaangażowania się w działania mające na celu opiekę nad dziełem, opiekę nad twórcą, opiekę nad „źródłem siły kreującej” czyli środowiskiem wiejskim.

Wymieniono myśli i doświadczenia najstarszych muzeologów, między reprezentantami regionów zachodnich i północnych a centralnych i południowych. Konfrontacja postaw, wzmocniona osobowością referentów i dyskutantów pozwoliły uświadomić co nas łączy, a co wymaga pogłębionych badań i opracowań dla osiągnięcia harmonii we współdziałaniu. Musimy bowiem widzieć całość problematyki współczesnej sztuki ludowej w odniesieniu do stanu ogólnego kultury plastycznej wsi i społeczeństwa. Nie można mówić o przyszłości bez odniesienia się do stanu aktualnego. I tym problemom powinno się poświęcić następne seminarium, należy bowiem kontynuować tak udanie rozpoczętą pracę integrującą środowisko etnografów-muzeologów.

Aleksander Błachowski

Les problèmes de l'art populaire contemporain dans les activités des musées polonais

Du 15 au 17 novembre 1984 eut lieu au Musée Ethnographique de Toruń une conférence nationale sur „Les problèmes de l'art populaire contemporain dans les activités des musées polonais”. Son but était de présenter les réalisations des musées dans le domaine de l'art populaire, dans les années 1945—1984, et de formuler des propositions quant au caractère des activités futures. Les rapports et la discussion traitaient des questions suivantes: 1. le mécénat des musées sur les artistes populaires: coopération avec les autorités, avec différentes institutions et organisations; 2. études et documentation de l'art et de l'artisanat populaires contemporains; 3. collectionnement de l'art po-

pulaire contemporain; 4. popularisation — présentation des objectifs, des formes et des méthodes de travail; 5. musées à l'air libre en tant que forme spécifique de présenter l'art populaire. En conclusion, on constata que la problématique de l'art populaire existant ou en création a de la valeur pour tout ethnographe, indépendamment des controverses quant à sa définition, seulement au cas où cet art a une fonction sociale et participe activement dans la réalité culturelle contemporaine. Il faut analyser les problèmes de l'art populaire en fonction du niveau général de la culture artistique rurale et urbaine du pays.